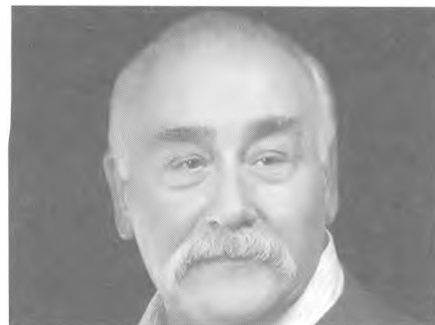

Федір Стригун: незмінне в час змін

Бесіду веде Лариса Брюховецька

– Федоре Миколайовичу, тридцять років ви є художнім керівником Національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької у Львові. Успішного театру. Нині в нас усе реформується – від шкільної освіти до охорони здоров'я, від суддівської системи до сфери культури. Що можна сказати про реформи в українському театрі?

– Уже більше ста років, як хоронять театр, потім – кіно, а нині й телебачення.

– Ну, з першими двома – зрозуміло, хоча вони продовжують жити і розвиватися. Втім, про те, куди розвиватись, ми поговоримо трохи згодом. А чого хоронять телебачення, яке спокійно оселилось і живе в кожному помешканні?..

– Через те, що воно залишилось як політична трибуна. Ні, це також трибуна «95 кварталу»¹ – всім тепер дуже хочеться сміятися. Іван Карпенко-Карий ще 100 років тому говорив, що «у публічності понизився смак. Легковажний, одноманітний, шаблонний, жартівливий репертуар, без будь-яких інтересів, які охоплюють суспільне життя цього часу, не задовольняє слухача, який чекає від театру вражень вищого порядку»¹. Сказано наче про нинішній день. Влада не розрізняє вартостей у мистецтві. Її не цікавить рівень соціуму, рівень культури. Оскільки вони зосередились на грошах, на проблемах економіки. Можна, звісно, всю турботу про соціум звести до того, аби люди були забезпечені харчами, але ж тоді зникне щось важливе в житті людини, те, що ми називаємо духовністю. Мабуть, нас і хочуть такими зробити. Ухвалюють закони, проводять реформи, не маючи для цього соціальних умов. Чиновники, ми бачимо, байдужі до культури, але активно її реформують. Якщо в театри прийдуть люди, які будуть у театрах зовсім чужі, то що буде з театрами?

– А чому вони мають туди прийти?

– Ухвалили Закон України про театр, готували його народні депутати Подоляк, Матіос та інші, не було ніякого обговорення в середовищі театральної спільноти. Це велика помилка. Театр передовсім – творча одиниця, а саме це в Законі проігноровано.

– У цьому разі може втішатися єдине: у нас закони ухвалюють, але не завжди вони діють.

– Дотримуватись недолугих законів – це злочин перед суспільством.

– Добре, із законами у сфері театру ми більш-менш з'ясували. А як щодо змін у сфері творчості? Якими ви їх бачите? Чи щось відбувається, і якщо так, то що саме? Як ви оцінюєте ці зміни?

– Наш театр ім. Марії Заньковецької розпочав свій сотий сезон. Ми відзначимо цей ювілей. Я працював у цьому театрі разом із нашими корифеями. Всі вони були біля коліски українського театру ХХ століття: Борис Романицький, Василь Яременко, Варвара Любарт. Засновано його було 1917 року в часи УНР, але через те, що Визвольні Змагання зазнали поразки, родоначальники театру вели літочислення з 1922 року, тобто дату заснування визначили на п'ять років пізніше. Але всі в нашому колективі знали, коли ми були засновані.

Не буду оцінювати театр загалом, його напрями, тенденції творчості. Скажу про заньківчан. Ми не розглядаємо себе в межах обласних. Заньківчани – поняття значно ширше, і стосується воно насамперед продовження і розвитку традицій театру корифеїв. Ось на цьому я хотів би зупинитися детальніше, виходячи з того, що в нас до цього поняття ставляться як до загальника, до чогось такого, що відійшло в минуле й сьогодні вже втратило актуальність. Маємо пам'ятати: не було б Сковороди, Котляревського, Квітки-Основ'яненка, Гулака-Артемівського, Тараса Шевченка – не з'явився б і український театр. Нація була б асимільована. В Росії панували аракчеевщина, сувора заборона на українську мову, книгу, театр. Марія Заньковецька співала «Дощик» французькою мовою. Кропивницький зібрав молодий театр і довів, що через усі суворі заборони може проникати українське слово, може діяти театр національний. Так, побутовий, однак театр із власним обличчям і якої потужної сили! Адже історичним фактом є те, що в сезон 1886–1887 років Кропивницький, завдяки своїм зв'язкам, привіз свій театр у Петербург, і українська трупа полонила тамтешню публіку, яка, включно з імператором, була вражена високим рівнем акторів. Ніхто в Росії не чекав від «малоросів» таких талантів. Володимир Стасов, Олексій Суворін були зачудовані високим рівнем акторів, гідно оцінили їх. Суворін зізнався, що він з насмішкою ставився і до малоросійської драми, і до мови, але на виставах плакав. Іван Карпенко-Карий писав з цього приводу про Марію Костянтинівну: «Ось талант, який показав перед усіма, що наша мова не є мовою тільки вівчарів, а що нею можна писати і приводити у трепет узурпаторів художньою передачею найпростішої історії». А Чехов, який був тоді театральним критиком, написав,

¹ Карпенко-Карий І. Записка до з'їзду сценічних діячів // І. Карпенко-Карий. Твори. – Том 3. – К.: Державне вид-во художньої літератури, 1961. – С. 180–181.

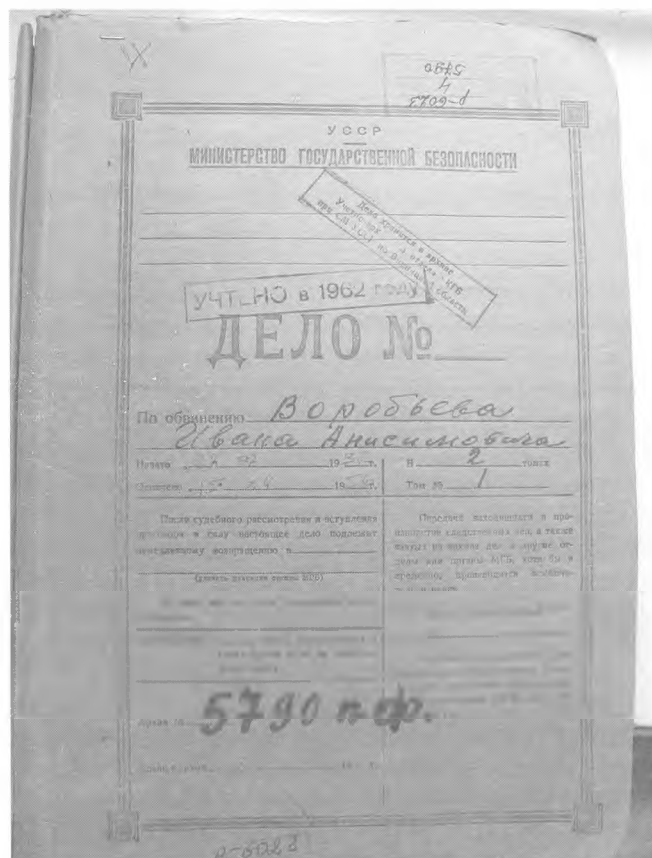
що Марія Заньковецька – «страшна сила». Але українці їхали на ці виступи до столиці імперії, сподіваючись на цензурні пом'якшення. На жаль, нічого не добились. Атмосфера в Росії була така, що забороняли Гоголя, Грибєдова, Сухово-Кобиліна, будь-яке гостре слово, що вже казати про вияви талантів неросійських народів. Так, це правда, в Петербурзі хотіли українську трупку купити. Та вони не пішли на це – не спокусилися ні на гроші, ні на почесні. А Марія Заньковецька відповіла на цю пропозицію: «Я люблю своїх убогеньких». Чого це коштувало – вистояти в таких умовах, вести мандрівне життя за умов постійної загрози заборони театру. Наша молодь ставиться до театру корифеїв зверхньо, мовляв, «побутовий театр», забуваючи про ті історичні умови, за яких не дозволяли їм грати на сцені світової класики – ні Шекспіра, ні Мольєра. У статтях слова «рідний край» викреслювали, а найменші згадки про історію забороняли. І незважаючи на це, вплив театру корифеїв був настільки сильний, що українські колективи з'явилися по всій Україні. Як ото трава пробивається через асфальт, так і тут.

– Тоді було імперське бажання все знівелювати, позбавити корінні нації їхньої культури. Щось аналогічне бачимо і нині, тільки це називається глобалізація.

– Але треба відстоювати своє. Так, ми повинні грати і Шекспіра, і Мольєра, але світові ми цікаві саме своїм обличчям. Коли після 1922 року Микола Садовський опинився в Ужгороді в еміграції, його запросили до Відня і запропонували поставити якусь оперету, тоді популярний був цей жанр. Він пробував поставити Легара – не вийшло. Він вирішує: «Будемо ставити “Запорожець за Дунаєм”». Був справжній тріумф. Так, ми повинні вписуватись у світ, але мусимо прийти в Європу зі своїм, в тому числі зі своєю класикою. Кращої п'єси, як написав Котляревський «Наталку Полтавку» про свій народ, серед драматургів інших країн ніхто не написав. Є в ній і щирість, і відданість у коханні, в дружбі, ці моральні устої, на яких тримається життя – кожної окремої людини і суспільства загалом. У нових умовах ми маємо шанувати свою культуру.

Так, ми з Галичини. Але ми є загальноукраїнський театр. Наш театр на початку своєї історії побував у багатьох місцях, до 1931 року стільки об'їздив! І нам залишається тільки зберегти, розвинути те, що зробили ті, хто наш театр заснував. Театр мусить бути з позицією. Бути відданий своїй традиції. Наш театр глибоко національний. Це було завжди – від Романицького і Яременка до Івченка і Данченка. І коли у 1970-х частина наших акторів разом із Сергієм Данченком переїхали до Києва в театр ім. І. Франка, Борис Романицький сказав: «Що ж ви хочете – ми завжди були донорами». Але тоді не всіх спокусили. Так, як Марія Заньковецька не спокусилась на 24 тисячі золотом, так і в наш час ми залишились у Львові, хоч опалу і відчували. За останні чверть віку в театрі йшли «Наталка Полтавка», «Гайдамаки», «Украдене щастя», йшли «Отелло», «Гамлет», «Річард III», «Ромео і Джульєтта». Ми дружимо з Шекспіром і Мольєром, але завжди були Котляревський, Леся Українка, Карпенко-Карий і Микола Куліш.

Роман Росляк: «Чим сьогодні цікаві архіви ВУФКУ»

Обкладинка архівно-слідчої справи Голови правління ВУФКУ І. О. Воробйова.

Запитувала Лариса Брюховецька

– Ваші пошуки в архівах надзвичайно продуктивні й потрібні для пізнання історії українського кіно. Коли ви вперше потрапили до архіву і з якого приводу?

– Узагалі, спочатку я мав намір вивчати історію української преси поза межами України. Однак через різні обставини цей процес невдовзі зупинився. Тож коли надійшла пропозиція написати дисертаційне дослідження з історії кіноосвіти в Україні (пропозиція доволі неочікувана), я погодився, хоча на той час був зовсім «не в темі».

На перших порах намагався охопити весь кіноосвітній процес, починаючи фактично від появи кіно в Україні – і до сьогодення. Однак невдовзі стало зрозуміло, що